

Myndigheten för yrkeshögskolans yttrande över betänkandet SOU 2015:97 Välja yrke

Inledning

I betänkandet redovisas förslag för att öka de gymnasiala yrkesutbildningarnas attraktivitet bland unga och därmed förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående skrivelse och lämnar synpunkter på de förslag som bedöms ha störst påverkan på yrkeshögskolan.

Sammanfattning

MYH anser att betänkandet SOU 2015:97 *Välja yrke* är gediget och väl genomarbetat och myndigheten ställer sig bakom flertalet av förslagen i sin helhet. Myndigheten bedömer att förslagen i hög grad kan leda till önskat syfte: att öka de gymnasiala yrkesutbildningarnas attraktivitet samt bidra till en bättre matchning mellan ungas val av utbildning och arbetsmarknadens behov av kompetens.

MYH anser det mycket angeläget att yrkesutbildningar i ungdomsgymnasiet, yrkesvux och yrkeshögskolan betraktas som en helhet där resultat av lärande sätts i första rummet, att arbetslivet samverkar med utbildningsanordnarna, att kompetensbehovet på arbetsmarknaden tillgodoses samt att de som genomgår en yrkesutbildning får möjlighet att växa i sin yrkesroll.

När det gäller förslaget om inrättande av nationellt råd för yrkesutbildning är MYH positiv, men med tillägget att om ett sådant råd ska inrättas bör även högskolans professionsutbildningar omfattas i rådets ansvarsområde. Detta för att skapa en helhet och undvika onödiga hinder och inlåsningseffekter i yrkesutbildningssystemet.

Förslaget om behörighetsgivande förutbildning i yrkeshögskolan är självklart det som påverkar myndighetens verksamhet mest. MYH delar utredningens förslag att utbildningen inte bör begränsas till fem veckor såsom förslaget i Ds 2015:41 *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap innebär*. Mot bakgrund av förslagen i Ds 2015:60 *Rätten till behörighetsgivande utbildning inom komvux* och effekten av dessa, är det i dagsläget svårt att ha en exakt uppfattning om vad de behörighetsgivande kurserna inom ramen för yrkeshögskolan ska innehålla och hur de ska utformas. Det är rimligt att de förutbildningar som är aktuella för yrkeshögskolan behöver anpassas till den specifika yrkeshögskoleutbildningen. Då kan det bli aktuellt att en förutbildning innehåller delar av flera kurser i yrkesämnen men även delar av mer teoretiskt inriktade kurser. Utöver detta kan utredningens förslag om att en utbildningsanordnare ska kunna ansöka om att få bedriva förutbildning när det *"kan antas att det kommer finnas brist på behöriga sökande"*, komma att medföra rättsliga tillämpningsproblem. Dessa utvecklas närmare under punkt 9.2.1.

MYH anser även att det bör övervägas om förslaget att öka kraven på regional samverkan mellan kommuner som bedriver yrkesutbildning med statsbidrag på gymnasial nivå, även på sikt bör utvecklas för att gälla kommuner som bedriver yrkeshögskoleutbildning. Det bör leda till att statens resurser utnyttjas bättre, att kvaliteten ökar om resurserna koncentreras inom en viss utbildningsinriktning till en viss geografisk plats samt att de studerande i en region totalt sett skulle få tillgång till fler utbildningsinriktningar.

Synpunkter

5.3.1 Ett nationellt råd för yrkesutbildning ska inrättas

MYH är i huvudsak positiv till förslaget och instämmer i utredningens analys att det saknas en övergripande, strategisk nivå med långsiktigt perspektiv som kan främja samverkan mellan utbildningssystemet och arbetsmarknadens parter. Idén om skapandet av ett nationellt råd för yrkesutbildning bör dock inte ha sin utgångspunkt i att de nationella programråden, som Skolverket ansvarar för, bedöms fungera otillfredsställande.

MYH anser att det är angeläget att yrkesutbildningen genomsyras av en helhetssyn – från gymnasiets yrkesprogram, vidare till yrkeshögskola och till högskolans professionsutbildningar. Om ett nationellt råd för yrkesutbildning ska inrättas, bör detta även omfatta högskolans professionsutbildningar. Detta för att motverka inlåsnings effekter som hindrar studerande att gå vidare i utbildningssystemet på ett naturligt sätt. Något som också skulle gagna svensk arbetsmarknad som helhet.

MYH instämmer i att det behövs forum på nationell nivå för att diskutera strategiska frågor när det gäller yrkesutbildningen. MYH vill uppmärksamma att det i SOU 2015:70, *Högre utbildning under tjugo år* identifierades behov av - och förslag till - att samla aktörer på nationell nivå när det gäller dimensionering av högskolan. MYH bedömer att det kan vara lämpligt att begränsa antalet olika nationella forum där liknande frågor diskuteras och i stället ha en bred sammansättning av aktörer i exempelvis ett nationellt råd för yrkesutbildning.

5.3.2 De nationella programrådets funktion inom Skolverket ska förtydligas

MYH ställer sig bakom utredningens förslag om hur de nationella programrådets funktion bör stärkas. Särskilt viktigt anser myndigheten det vara att råden leds av en ordförande. Det bör övervägas om ordföranden i råden ska företräda arbetslivet. Av största vikt är också att de ledamöter som representerar yrkesområdena har mandat att vara talespersoner för sina respektive områden. Det är även angeläget programråden får likartade förutsättningar för sitt arbete och att råden har gemensamma mål och kalibrerar sin verksamhet.

7.3.1 Branschskolor införs som försöksverksamhet

MYH välkomnar förslaget om att branschskolor införs som försöksverksamhet. Myndigheten bedömer att branschskolor inom små yrkesområden kan vara relevanta när efterfrågan på kompetens är tydlig. Myndigheten bedömer att dessa skolor kan bidra till att öka attraktionskraften när det gäller viss specifik yrkesutbildning. Upplägget med undervisningen under begränsad tid i internatform på skolan har förutsättningar att locka elever till dessa utbildningar i högre grad jämfört med att förlägga hela yrkesprogram till branschskolor.

I det fall branschskolorna permanentas, bedömer MYH att även utbildningar på eftergymnasial nivå inom ramen för yrkeshögskolan, bör kunna knytas till dessa branschskolor, vilket också bör öka yrkesutbildningens attraktivitet som helhet.

7.3.2 Utbildningsanordnare som kan delta i försökverksamheten

MYH ställer sig bakom förslaget om vilka typer av organisationer som kan ansöka om att få starta en branschskola. Eftersom branschskolorna är en nationell angelägenhet, bör det nationella rådet – om ett sådant inrättas – ge förslag på vilka branschskolor som ska kunna ingå i försöksverksamheten.

7.3.3 Villkor för att få delta i försöksverksamheten

MYH ställer sig bakom förslaget om vilka villkor som utbildningsanordnare ska uppfylla för att få bedriva branschskola. Om försöken permanentas, är det på sikt välkommet om utbildningsanordnaren även har förutsättningar att bedriva vidareutbildning på eftergymnasial nivå inom yrkesområdet inom ramen för yrkeshögskolan. Detta för att erhålla en naturlig progression från yrkesprogrammen på gymnasiet till yrkeshögskolan och skapa en möjlighet att fördjupa sina kunskaper och växa i sin yrkesroll.

7.3.5 Lärares kompetens och betygsättning vid branschskolan

MYH ställer sig bakom utredningens förslag när det gäller beskrivningen av de kompetenskrav som ställs på en lärare vid en branschskola. Det är myndighetens bedömning att det är rimligt att den kompetens som krävs ska motsvara de kvalifikationer som Universitets- och högskolerådet och Skolverket ställer i sina föreskrifter om yrkeskunnande för att vara behörig att undervisa i ett visst yrkesämne på gymnasieskolans yrkesprogram. Det innebär således att för ett visst yrkesområde, till exempel el-installation, ska yrkeskunnandet inom området motsvara SeQF – nivå 5.

7.3.8 Branschorganisationer ska främja otraditionella utbildningsval inom gymnasieskolan

MYH delar utredningens förslag att Skolverket särskilt ska beakta om en utbildningsanordnare vid en branschskola har förutsättningar att verka för ett främjande och förebyggande likabehandlingsarbete för att motverka att elever, som valt en yrkesutbildning där deras kön är underrepresenterat, avbryter utbildningen i förtid.

MYH anser dock inte att det räcker att utbildningsanordnaren har en strategi för att främja otraditionella utbildningsval. När väl en elev har gjort ett otraditionellt utbildningsval, krävs en relativt detaljerad handlingsplan för likabehandlingsarbetet i samband med mottagandet på skolan och inte minst mottagandet på de praktikplatser som kan vara aktuella. MYH:s erfarenhet från yrkeshögskolan visar att perspektivet bör vidgas så att det omfattar, inte bara breddad rekrytering och breddat deltagande i själva utbildningen, utan även ett breddat mottagande – det vill säga hur kompetensen mottas av branschföretagen.

I yrkeshögskolan är könsfördelningen relativt jämn sett till antagna studerande. Könsfördelningen är dock mycket ojämn inom flera av utbildningsområdena. Vad gäller mottagandet i arbetslivet är mönstret att andelen examinerade studerande som får arbete är lägre för det underrepresenterade könet.¹ Andelen som hade arbete som huvudsaklig sysselsättning är högre för män inom de mansdominerade utbildningsområdena (*Samhällsbyggnad och byggteknik, Data/IT och Teknik och tillverkning*) och något högre för kvinnor i det kvinnodominerade området *Hälso- och sjukvård samt socialt arbete*. Det är oklart vad som ligger bakom dessa mönster, men hur det mottagande arbetslivet ser

¹ Årsrapport 2015, Yrkeshögskolan, kompletterande utbildningar samt tolkutbildning inom folkbildningen, Myndigheten för yrkeshögskolan. Dnr: MYH 2015/982

på examinerade med underrepresenterat kön kan vara en faktor som bidrar till resultaten.

Sammantaget ställer sig MYH positiv till förslaget att ett väl genomtänkt likabehandlingsarbete ska kunna vara en konkurrensfördel om Skolverket får in fler ansökningar att starta branschskola än vad det finns medel till.

7.3.9 Förslag om vuxenutbildning på branschskola

MYH ställer sig bakom utredningens förslag om att det är viktigt att låta en försöksverksamhet även omfatta vuxenutbildning. Förutom att öka antalet utbildade totalt sett och underlätta för att få ihop tillräckligt stora undervisningsgrupper, så bidrar förslaget till en helhetssyn inom ramen för svensk yrkesutbildning. Om försöken med branschskolor permanentas och även kommer att omfatta vuxenutbildning, är MYH:s bedömning att det kommer att vara till gagn även för yrkeshögskolans fortsatta utveckling.

8.5.2 Regional samverkan blir villkor för statsbidrag

MYH ställer sig bakom utredningens förslag att statsbidraget för yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning villkoras med att det ska finnas ett avtal om att samverka om utbildningen mellan minst tre kommuner. MYH delar bedömningen att ett sådant förslag bör öka utbildningsutbudet för den enskilde – inte bara avseende antalet utbildningsplatser utan framför allt avseende variationen i utbildningsinriktningar. Förslaget bör kunna bidra till att det ökar möjligheten för kostsamma utbildningar inom små yrkesområden komma till stånd.

Även inom ramen för yrkeshögskolan har fler och fler samarbeten mellan kommuner för att ansöka om och bedriva yrkeshögskoleutbildning kommit till stånd – även om exemplen fortfarande är få. Ett mer strukturerat samarbete mellan kommuner i en region när det gäller den gymnasiala yrkesutbildningen kommer sannolikt också att vara positivt även för yrkeshögskoleutbildningen i regionen. Det gäller till exempel samarbeten kring behovsanalys, information och samarbetet med regionala aktörer med ansvar regionala kompetensplattformar.

Utredningen beskriver också hur yrkesinriktad, gymnasial vuxenutbildning ofta har en stor betydelse för kompetensförsörjningen lokalt och regionalt. Samtidigt visar studier att en majoritet av dem som genomgår yrkesvux och även yrkeshögskoleutbildning stannar i sin region. Mot bakgrund av flyttmönstren bör det vara en god investering för kommuner att samverka om yrkesutbildning på flera nivåer.

MYH anser att det vore en fördel om förslaget att öka kraven på regional samverkan mellan kommunerna som bedriver yrkesvux med statsbidrag på sikt kan utvecklas och även omfatta kommuner som bedriver yrkeshögskoleutbildning. Det bör leda till att statens resurser utnyttjas bättre, att kvaliteten ökar om resurserna koncentreras inom en viss utbildningsinriktning till en viss geografisk plats samt att de studerande i en region totalt sett får tillgång till fler utbildningsinriktningar.

9.2.1 Statliga bidrag till behörighetsgivande förutbildning

MYH delar utredningens uppfattning om att det finns behov av behörighetsgivande förutbildning i yrkeshögskolan.

Yrkesprogramsutredningen föreslår att förutbildning ska kunna erbjudas om det kan antas att det råder brist på behöriga sökande till en utbildning som leder till yrken som bedöms vara bristyrken. Till skillnad från förslaget i Ds 2015:41 *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap*, anser utredningen att förutbildning ska kunna erbjudas i förväg om bristen på sökande bedöms uppstå. I departementspromemorian föreslås i stället en

tvåstegsmodell som går ut på att en utbildningsanordnare ska kunna erbjuda behörighetsgivande förutbildning först efter det att man konstaterat en brist på behöriga sökande.

I MYH:s remissvar avseende Ds 2015:41 påpekade myndigheten de problem med planering och genomförande som tidsförskjutningen kan medföra både för utbildningsanordnare och potentiella studerande.

De rättsliga utgångspunkterna för bedömningen av en ansökan om att få bedriva utbildning inom yrkeshögskolan innebär att alla ansökningar ska behandlas lika, att alla ska omfattas av samma bedömningskriterier och att processen ska vara förutsägbar. Att införa, såsom Yrkesprogramsutredningen föreslår, ett steg som innebär att utbildningsanordnare ska kunna ansöka om att bedriva en behörighetsgivande förutbildning om det kan antas råda brist på behöriga sökande, kan enligt myndighetens bedömning medföra rättsliga tillämpningsproblem. Redan vid ansökan behövs det i så fall göras en prognos om söktrycket, vilket skulle kunna ses som ett särskilt bedömningskriterium för dessa ansökningar. Detta kan riskera att de grundläggande rättssäkerhetskraven sätts ur spel, varför beslut om förutbildning bör fattas separat och inte i samband med ansökan om att få bedriva yrkeshögskoleutbildning.

Utredningen föreslår även att Yrkeshögskolans arbetsmarknadsråd bör bistå MYH med underlag för beslut om vilka utbildningsinriktningar som kan bli aktuella för behörighetsgivande förutbildningar. MYH är tveksam till om en sådan arbetsuppgift är rimlig att lägga på arbetsmarknadsrådet, då bedömningen av var framtida behörighetsutbildning gör mest nytta sannolikt kommer att behöva göras för enskilda utbildningar i yrkeshögskolan och alltså inte för hela utbildningsinriktningar.

9.2.2 Förutbildning ska huvudsakligen vara kurser i yrkesämnen

MYH ställer sig bakom delar av förslaget. MYH anser att behörighetsgivande, gymnasiala kurser i första hand är en uppgift för den kommunala vuxenutbildningen. Med regeringens förslag om rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux (Ds 2015:60), som nu är ute på remiss, bör möjligheterna för sökande att bli behöriga öka avsevärt. Om förslagen blir verklighet och rätten för den enskilde att skaffa sig behörighet till yrkeshögskolan utökas, är det rimligt att de förutbildningar som är aktuella för yrkeshögskolan i stället behöver anpassas till den specifika yrkeshögskoleutbildningen. Då kan det bli aktuellt att en förutbildning innehåller delar av flera kurser i yrkesämnena men även delar av mer teoretiskt inriktade kurser. Exakt hur utformningen av behörighetsgivande förutbildning i yrkeshögskolan kommer att påverkas av de möjligheter som en utvidgad rätt till komvux medför, är i dagsläget svårt ha en tydlig uppfattning om.

MYH vill också tillägga att resultaten från det pilotprojekt inom området validering som myndigheten påbörjat under 2015 visar att det ofta efter en genomförd kompetenskartläggning av sökande, finns behov av mer individualiserad förutbildning för att klara yrkeshögskoleutbildningen – ofta i form av olika orienteringskurser.

MYH ställer sig bakom förslaget att det inte är lämpligt att maximera behörighetsgivande förutbildning i yrkeshögskolan till fem veckor. MYH ställer sig också bakom resonemanget i utredningen att det inte går att utgå ifrån att merparten av förutbildningen kommer att kunna ske på distans. Detta är synpunkter som MYH även har framfört i sitt remissvar avseende Ds 2015:41 *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap*.

9.2.3 MYH ska få i uppdrag att främja utvecklingen av behörighetsgivande kurser

MYH delar utredningens bedömning att det är av yttersta vikt att behörighetsgivande utbildning kommer till stånd samt att utbildningsanordnare måste få kunskap om vilka möjligheter som finns att anordna kurser för icke behöriga sökande.

MYH välkomnar ett uppdrag som syftar till att främja utvecklingen av behörighetsgivande förutbildningar.

Beslut om detta remissvar/yttrande har fattats av generaldirektören efter föredragning av GD-handläggare Margareta Landh. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Christer Bergqvist, Johan Blom, Johnny Henriksson, kommunikationschef Jenny Sörby och rättschef Anne Terdén deltagit.

Thomas Persson
Generaldirektör

Margareta Landh
GD-handläggare